לימודי היסטוריה בחמ״ד

המחוון הפדגוגי

שאלון 29225

מועד קיץ תשפ״ו

להלן קישור לשאלון:

שאלון 29225

קיץ תשפ״ו

לשימוש פנימי בלבד.

המסמך לא עבר עריכה לשונית

דגם תשובות לשאלון בהיסטוריה דתי, מס׳ 29225, קיץ תשפ״ו, 2026

לפניכם מחוון פדגוגי לבחינת הבגרות. מבנה המחוון הפדגוגי:

א. הצגת השאלה כפי שהופיעה בבחינת הבגרות

ב הצגת התשובות האפשריות

ג. סעיף ״לתשומת לב״ - פירוט הקשיים שהתגלו בתשובות תלמידים והמלצות למורה להוראה.

אנו מציעים לכם להשתמש במחוון זה ככלי עבודה עם התלמידים שלכם תוך תשומת לב לנושאים שונים שעולים ממנו.

<u>הלמידה מתוך המחוון ככלי - עבודה צריכה להתייחס למספר מישורים:</u>

- שימוש נכון במילות ההוראה- פיצוח נכון של השאלה
- שליטה בציר הזמן והמקום המופיע בשאלות הבחינה
- התמודדות עם מספר מטלות/ חלקים בשאלה והקשר ביניהם
- התמודדות עם שאלות שונות לנושא זהה
- דיוק בתוכן התשובה בהתאם לתוכן השאלה
- הנחלת מיומנויות מתחום הדעת לתלמידים

חשוב להזכיר כי כתיבת ׳מחוון- תשובות׳ על ידי המורה כחלק מתהליך חיבור בחינה, לפני שהיא מתקיימת בכיתה, מהווה חלק בלתי נפרד מהרגלי עבודה ונורמות מקצועיות שמומלץ לאמץ במהלך כל השנה.
מומלץ לתת לתלמידים את המחוון בזמן חלוקת המבחנים הבדוקים ככלי לשיפור הלמידה עבורם.

מטרות ׳מחוון תשובות׳ הן:

1. לסייע בידי המורים לבדוק אם השאלות בבחינה ברורות דיין, ואם כוונת השאלה הושגה.
2. אמצעי יעיל להגברת מהימנות ההערכה.
3. מאפשר הערכה אחידה לכל בחינות התלמידים.
4. מאפשר לתלמידים לבחון את תשובותיהם מול המחוון וללמוד מהצלחות ומטעויות.

.

שימו לב !

חשוב להבהיר לתלמידים, כבר בשלבים הראשונים של הלימוד, את משמעות מילות ההוראה השונות הנהוגות במבחנים, וכמובן לתרגל אותן.

חשוב לקבוע ניקוד פנימי בשאלות בהתאם למטלות/לחלקי השאלה

תזכורת - פירוש מילות ההוראה המקובלות:

- **״ציין״ -** על התלמיד לכתוב במילה או במספר מצומצם של מילים על הנושא/המושג עליו נשאל בלי לפרט.
- **״הצג״ -** על התלמיד לפרט את הידוע לו על הנושא/המושג על פי הנלמד בכיתה או על פי הקטע. כתיבת פרטי התוכן של פעולה או של אירוע לפי הנדרש. אין צורך להסביר.
  לעיתים השימוש בהוראה זו ילווה בציון כמותי של הרכיבים הנדרשים בשאלה. הכימות הוא ציון מספר הרכיבים הנדרשים לתשובה מלאה והוא מבהיר לתלמיד את הנדרש ממנו וכן מנחה את המורה בזמן הערכת התשובה.
- **״הסבר״ -** על התלמיד לכתוב את הידוע לו על הנושא תוך ביאור או פירוש הנושא ותוך ניתוח הפעולה, האירוע והשלכותיו. במקרים רבים יש ב״הסבר״ הבהרת קשר בין מושגים.
- **״השווה״ -** על התלמיד לבדוק את הדומה והשונה בין שני פריטים או יותר על פי קריטריונים (תבחינים) ולהסיק מסקנות מן ההשוואה.
- **״נמק״ (בסס) -** על התלמיד לבסס דעה או טענה המוצגות בשאלה על סמך עובדות, ציטוטים, נתונים היסטוריים, דוגמאות ועוד.
- **״הדגם״ -** על התלמיד להביא דוגמה לביסוס או להבהרה.

חשוב להזכיר ש...

- התשובה במחוון מכילה רק את גרעין התשובה, ואין לראות בה תשובה מלאה. התשובה מאזכרת את הכיוונים האפשריים ויתכן מצב שיש תשובות נוספות שאינן במחוון. תשובה כזו יש לבדוק בספרים ובמקורות מוסמכים כדי לקבלה כתשובה נכונה או כנכונה חלקית. תשובה מלאה היא תשובה שמרחיבה את הרכיבים השונים, מציגה, מסבירה ומקשרת לפריט הנשאל בשאלה, לאירוע או לטקסט בהתאם לנדרש בשאלה.
- התשובות המנוסחות על ידי התלמיד יכולות להיות מנוסחות בדרכים שונות, גם באופן השונה מהנוסח המופיע במחוון. דבר זה אינו פוסל את התשובה אם היא מכילה את כל המטלות הנדרשות בשאלה ותוכנה נכון.
- בתשובה שבה נדרשים כמה רכיבים, אם תלמיד ענה רק על חלק מהם הוא יקבל ציון חלקי בהתאם לטיב התשובה.
- בשאלות שבהן יש כמה מטלות - יש לשים לב אם התלמיד נדרש לקשר בין המטלות מבחינת תוכנן. בשאלות אלה התלמיד יידרש למבנה תשובה שיציג את המטלות ויסביר את הקשר ביניהן.
- שאלות בעלות שני חלקים שבהן התשובה לחלק השני נובעת מן התשובה לחלק הראשון הן שאלות משורשרות. במקרה זה אם התשובה בחלק הראשון אינה נכונה, לא ניתן יהיה לקבל את התשובה בחלק השני .

- בשאלות <u>טקסט חזותי</u> יש לשים לב:

א. שפעמים רבות התלמיד נדרש לזהות את המסר / הרעיון המרכזי של הטקסט ולבסס אותו על רכיבים מהטקסט.

ב. שהתלמיד נדרש לקשר בין הרכיב שבתמונה למסקנה שהסיק ממנה:
למשל: אני רואה בתמונה ש...ואני לומד מכך ש...

- בשאלות על קטע <u>מקור מילולי</u> יש לשים לב אם התלמיד נדרש לענות ולהסביר בלשונו או להתבסס על הנאמר בקטע ולצטט ממנו.
- בשאלות על טקסט מילולי או חזותי לעתים התלמיד נדרש לקשר את המקור לחומר שנלמד בכיתה, ולא להסתפק בידע מניתוח המקור.
- יש שאלות המתוחמות בזמן ובמקום ויש לדרוש מהתלמיד להתייחס לזמן והמקום שנדרשו בשאלה, וכן להשתמש במושגים המתאימים להם.
- יש להרגיל את התלמידים לבדוק כמה מטלות יש בשאלה ולסמן אותם על מנת לא לשכוח לענות על כולן.
- מחברות הבגרות הנבדקות הן מחברות סרוקות. יש להנחות את התלמידים להקפיד על רווחים, לכתוב בעט חזק, להקפיד על כתב גדול ומרווח וכן לשמור על שוליים בצדי העמודים וכן בראש העמוד ובתחתיתו.
- אנו ממליצים להרגיל את התלמידים להשתמש בטיוטה לפני כתיבת התשובה, על מנת שהתלמיד יבנה את תשובתו בצורה המקיפה והמסודרת ביותר שבה יבואו לידי ביטוי ידיעותיו. על העמוד [הימני] שמשמש כטיוטה יש למתוח קו אלכסוני.
- בתהליך פיצוח השאלה - מומלץ להנחות את התלמידים לבדוק בשאלה - האם קיימת מטלה סמויה שלא כתובה במפורש, אך כדי לענות על השאלה על התלמיד לבצע אותה.

<u>דגשים לגבי בחינה עם ספר פתוח:</u>

עם המעבר למתכונת <u>בחינה בספר פתוח</u> בשנת הלימודים הנוכחית, יש לתת את הדעת על מספר דגשים:

- **חשיבות השליטה בתוכן (גוף הידע):** טעות נפוצה היא לחשוב בחינה עם ״ספר פתוח״ מייתרת את הצורך בלמידה מוקדמת או בשינון. הבחינה נותרה בחינה עתירת ידע, והספר אינו מהווה תחליף לבקיאות מעמיקה בחומר הלימוד. תלמיד שלא רכש שליטה בתכנים טרם הבחינה, יתקשה לגבש מענה רלוונטי ומדויק גם כאשר המקורות זמינים לפניו. לכן, **<u>חשוב מאד ללמוד למבחן עם ספר פתוח כמו למבחן רגיל עם חומר סגור ולהגיע לבחינה מוכנים.</u>**
- **מיומנויות איתור ומיפוי מידע:** היכולת להיעזר בספר הלימוד מבוססת על היכרות מוקדמת עם מבנה הספר, הפרקים והנושאים. איתור מידע ב״זמן אמת״ ללא הבנה מוקדמת של רצף האירועים והקשרם ההיסטורי וללא הכרות מוקדמת עם ספר הלימוד, תגזול זמן יקר ופוגע ביכולת התלמיד לעמוד בלוחות הזמנים של הבחינה.

<u>אסטרטגיות למידה והוראה לקראת בחינה בספר פתוח:</u>

כדי לסייע לתלמידים להצליח במתכונת החדשה, כדאי לשים דגש על הנקודות הבאות במהלך ההוראה בכיתה:

1. שימור שגרת למידה מעמיקה: על אף שהבחינה נערכת בספר פתוח, יש להנחות את התלמידים להתכונן לבחינה כבמתכונת של ״חומר סגור״. שליטה רציפה ברצף האירועים ובמושגי היסוד היא תנאי סף; ללא ידיעה מוצקה של החומר, התלמיד יתקשה לאתר את המידע הרלוונטי ולעבדו בזמן המוקצב. מוכנות מוקדמת מאפשרת לספר להפוך מ״מקור מידע ראשוני״ ל״כלי עזר לאימות ודיוק״.

2. הטמעת השימוש בספר ככלי עבודה שוטף (אוריינות חזותית וטקסטואלית): יש לשלב את ספר הלימוד כחלק אינטגרלי מכל שיעור. היכרות מעמיקה עם **האמצעים הדידקטיים והעיצוביים** בספר היא קריטית:

- **זיהוי מבני:** תרגול זיהוי קטעי מקור לעומת קטעי העשרה באמצעות ההבחנה הצבעונית (כגון: קטעי מקור בירוק, העשרה בצהוב וכו׳).
- **מיומנויות איתור:** הרגל של עבודה עם הספר במהלך הלמידה השוטפת יפתח אצל התלמיד ״זיכרון חזותי״ של מבנה הפרקים, דבר שיקצר משמעותית את זמן איתור המידע במהלך הבחינה.

3. פיתוח מיומנויות ניתוח והערכת מקורות: יש לשים דגש מיוחד על ניתוח מקורות היסטוריים, תוך הבחנה בין סוגי המקורות השונים:

- **מקורות מילוליים:** תרגול קבוע של זיהוי זהות הכותב, מקור ראשוני מול משני, ועמידה על ההקשר ההיסטורי שלו.
- **מקורות חזותיים:** הקניית כלים לפענוח כרזות, קריקטורות ותצלומים – זיהוי סוג המקור, ניתוח המסר של היוצר והבנת המטרה שלשמה נוצר.

4. מיומנויות מסדר חשיבה גבוה

המעבר למתכונת של ספר פתוח אינו רק שינוי טכני, אלא הזדמנות להעמיק את מיומנויות החשיבה של התלמידים. בבחינה זו, השאלות בנויות באופן **מדורג**, המאפשר לתלמיד לטפס ב״סולם״ החשיבה וההבנה:

חשוב להדגיש: הדרישה למיומנויות חשיבה מסדר גבוה אינה חדשה, והיא מהווה חלק בלתי נפרד מבחינות הבגרות. עם זאת, בבחינה במתכונת ״ספר פתוח״, מיומנויות אלו מקבלות משנה תוקף ובאות לידי ביטוי מוחשי בכל חלקי השאלון.

ככל שנקפיד לתרגל מיומנויות אלו בשגרה הלימודית בכיתה, כך נקל על התלמידים ״לשלוף״ אותן ולהשתמש בהן ביעילות בזמן אמת במהלך הבחינה.

הבחינה בנויה באופן **מדורג**, המאפשר לתלמיד לטפס ב״סולם״ החשיבה וההבנה:

א. קומת הבסיס: ידע, שליפה ואיתור

הידע הוא התשתית לכל פעולה פדגוגית. גם בספר פתוח, התלמיד נדרש לידע מוקדם כדי:

- **למקם את האירוע על רצף הזמן:** הידע מאפשר לתלמיד ״עוגן״ היסטורי.
- **ניווט יעיל:** הבנה מוקדמת של החומר מאפשרת לתלמיד לאתר את המידע הנכון בספר במהירות, מבלי לאבד זמן יקר על קריאה ראשונית של הפרק.

- **מתן ״סולם״ לתלמידים מתקשים:** שאלת ידע בסיסית בתחילת המטלה מאפשרת לתלמיד להתחבר לנושא, לצבור ביטחון ולמצוא את נקודת האחיזה שלו בתוך הרצף ההיסטורי.

ב. קומת הביניים: הבנה ויישום

בשלב זה, התלמיד עובר משימוש במידע הגלוי ליצירת קשרים והקשרים:

- **קשרי סיבה ותוצאה:** זיהוי המניעים לאירועים והשלכותיהם.
- **יישום ידע:** היכולת להשתמש במידע שלמד כדי לנתח מקור חדש המופיע בספר או בשאלון.
- **בניית טיעון היסטורי וערכי (״לב לדעת״):** שאלות העמדה והערכים (״לב לדעת״), המוכרות לכם היטב מבחינות החובה.

ג. הקומה העליונה: אוריינות היסטורית והערכת מקורות

זוהי הדרגה הגבוהה ביותר של הבחינה, שבה התלמיד נדרש לפעול כ״היסטוריון צעיר״.

הדגש כאן הוא על **חקר מקורות**:

- **זיהוי והערכה:** אפיון סוג המקור (ראשוני/משני, יומן/דו״ח רשמי) והבנה כיצד סוג המקור משפיע על אמינותו או על המגמה שלו.
- **נקודת מבט והקשר:** בחינת הקשר בין הכותב לאירוע (עמדה פוליטית, רגשית או אידיאולוגית).
- **הצלבה ועימות:** איתור מקורות נוספים בספר המחזקים או סותרים טענה מסוימת, והסקת מסקנות מתוך ההשוואה ביניהם.

שאלות מסדר חשיבה גבוה:

- השוואה- יצירת תבחינים חדשים להשוואה, איתור והגדרה של נקודות דמיון ושוני, הערכת מושאי ההשוואה (שתי דרגות להשוואה- מילוי טבלה והסקת מסקנות, מילוי תבחינים לטבלה ואז מילואה והערכתה).
- ייצוג המידע בדרכים מגוונות- יכול להשתקף בטקסט, טבלה, גרף , תרשים, כרזה

דגם תשובון שאלון 29225 קיץ תשפ״ו

פרק ראשון – שאלות ידע והבנה

יש לענות על שאלה אחת מן השאלות 1–2.

1. כתב המנדט ומימושו

ציינו: 5%+5%
הציגו: 10%+10%
הסבירו: 15%+15%

ציינו שניים מן הסעיפים בכתב המנדט,

הציגו את העיקרון מהצהרת בלפור שבא לידי ביטוי בכל אחד מן הסעיפים שבחרתם,

הציגו ציטוט מכל אחד מן הסעיפים שמבסס את תשובתכם.

העיקרון שלפיו בארץ־ישראל יוקם בית לאומי לעם היהודי, בא לידי ביטוי בכתב המנדט:

- סעיף 2: ״הממונה האחראי לכך שהארץ תושם בתנאים מדיניים, אדמיניסטרטיביים וכלכליים שיבטיחו את הקמת הבית הלאומי״.
- סעיף 4: ״הסוכנות היהודית הוכרה כמוסד פומבי, שמטרתו לייעץ לממשל האזרחי הבריטי / לפעול יחד איתו״.
- סעיף 6: ״הנהלת ארץ־ישראל תקל את הגירת היהודים״.
- סעיף 6: ״ותסייע להתיישבות צפופה של היהודים על אדמות הארץ״.
- סעיף 7: ״הנהלת ארץ־ישראל תהיה אחראית לחקיקת חוק התאזרחות המכוון להקל את רכישת האזרחות הארץ־ישראלית על היהודים המתיישבים ישיבת קבע בארץ.

העיקרון שלפיו יש לשמור על הזכויות האזרחיות והדתיות של העדות הלא־יהודיות בארץ־ישראל בא לידי ביטוי בכתב המנדט:

- סעיף 2: ״וכן את שמירת הזכויות אזרחיות והדתיות של כל תושבי ארץ־ישראל ללא הפליה בין עם לעם ובין דת לדת״.
- סעיף 6: ״בהבטיחה את זכויותיהם ומעמדם של שאר חלקי האוכלוסייה״.
- סעיף 13: ״הממונה מקבל על עצמו את כל האחריות בקשר עם המקומות הקדושים והבניינים או השטחים הדתיים בארץ־ישראל, לרבות שמירת הזכויות הקיימות כבר, והבטחת כניסה חופשית אל המקומות הקדושים, הבניינים והשטחים הדתיים וחופש הפולחן.
- סעיף 22: ״אנגלית, ערבית ועברית תהיינה הלשונות הרשמיות בארץ־ישראל״. / ״כל מודעה או כתובת ערבית על בולי דואר או מטבעות בארץ ישראל צריכה לבוא גם בעברית ולהפך.
- סעיף 23: ״הנהלת ארץ־ישראל תכיר בחגיה של כל עדה ועדה בארץ־ישראל בתור מועדים חוקיים לימי מנוחה של חברי אותן עדות״.

(השיבה לציון, עמ׳ 103, 112–113)

הציגו שתי דוגמאות מהספר הלבן השלישי שמוכיחות כי הבריטים שינו את תפיסתם בנוגע למטרתו של המנדט:

10%+10%

- הספר הלבן השלישי הצהיר כי התכלית הסופית היא הקמת מדינה ארץ־ישראלית עצמאית ולא מדינה יהודית.
- הספר הלבן השלישי הגביל את העלייה היהודית לחמש השנים הקרובות.
- הגבלה על מכירת קרקעות ליהודים.

הסבירו את המניע של הבריטים לפרסומו של הספר הלבן השלישי:

20%

בשנים האלה נשבו בעולם רוחות מלחמה.

לפיכך הם הניחו שיהיה קל יותר להיכנע לתביעות הערבים. / לכן הם עסקו בניסיונות לרצות את הערבים.

(השיבה לציון, עמ׳ 212)

שימו לב:

- תלמידים התבקשו לתת 2 עקרונות שונים בהצהרת בלפור ולהראות איך הוא בא לידי ביטוי בכתב המנדט.תלמידים רבים כתבו שני סעיפים מאותו עקרון. חשוב ללמד תלמידים לפצח שאלות.
- היו תלמידים שהביאו דוגמאות מכתב המנדט אך לא חיברו להצהרת בלפור.

2. מאורעות תרצ״ו–תרצ״ט

15%

הציגו גורם לפרוץ מאורעות תרצ״ו–תרצ״ט שנבע מתסכול

- דחיית ההצעה להקם מועצה מחוקקת בארץ־ישראל שהרכבה ייקבע על פי הרכב האוכלוסייה (בלחץ התנועה הציונית).
- הערבים ראו כיצד רעיון המדינה היהודית מתחיל להתממש / העלייה החמישית/ כיצד השלטון הבריטי נוטה לצד היהודים ומסייע להם/ מינוי נציב בריטי פרו-יהודי.

10%

הציגו גורם לפרוץ מאורעות תרצ״ו–תרצ״ט שנבע מתקווה של ההנהגה הערבית

- חלק מהמדינות הערביות במזרח התיכון קיבלו בתקופה זו עצמאות, והדבר חיזק את תקוותם של ערביי ארץ־ישראל לקבל מדינה עצמאית משלהם.
- עליית השלטון הנאצי בגרמניה גרמה לערבים להניח שיצליחו להתגבר על בריטניה אם יחברו אל גרמניה.
- מדיניות הפיוס של בריטניה / החולשה של בריטניה באירופה, הובילה לפרשנות מצד הערבים ולפיה משתלם ללחוץ על הבריטים.

(השיבה לציון, עמ׳ 207)

5%

ציינו דרך אחת שבה פגעו ערביי ארץ־ישראל ביישוב היהודי

- שביתה כללית
- הרג/טרור/ירי בכבישים
- התקפת מרכזי יישוב יהודים
- פגיעה ברכוש
- שׂרֵפת שדות

(השיבה לציון, עמ׳ 207)

הסבירו כיצד בא לידי ביטוי רעיון ההבלגה באחד המקורות, בתשובתכם **ציינו** את שמו של כותב המקור:

5%+20%

- הרב הרצוג: כיוון שנקמה היא מעשה מרושע/טמא / מייצג את דרך רשעי הגויים / הימנעות ממעשי נקמה היא קידוש ה׳.
- ברל כצנלסון: כיוון שהימנעות מהבלגה משמעותה שפיכת דם נקיים / איננה מוסרית / כיוון שההבלגה מייצגת את דרכו של העם היהודי מאז ומעולם.

הסבירו כיצד בא לידי ביטוי רעיון התגובה באחד המקורות, בתשובתכם **ציינו** את שמו של כותב המקור:

5%+20%

- ז׳בוטינסקי כיוון שכל עוד הערבים מאמינים שיצליחו למנוע את הפיכת ארץ־ישראל למדינה יהודית, הם ימשיכו להיאבק בנו / רק התגובה תגרום לערבים להתייאש ממטרתם לסכל את הקמת המדינה היהודית.
- רזיאל: התגובה היא הדבר היחיד שירתיע את הערבים.

(השיבה לציון, עמ׳ 220-221)

הסבירו כיצד השפיעו המאורעות על התפתחותו של כוח המגן של היישוב היהודי בארץ־ישראל: 20%

- הבריטים היו זקוקים לעזרה של היהודים בדיכוי המרד ולכן הם הכירו בארגון ההגנה, אימנו אותו וסיפקו לו נשק.
- הבריטים הקימו ומימנו יחידות מיוחדות (כמו הנוטרים או פלוגות הלילה) כדי לשמור על היישובים מפני הפורעים.
- בעקבות ההתקפות של ערבים על יישובים ודרכים, עבר ארגון ההגנה מהגנה על היישובים להתקפה על הפורעים.מבעוד מועד / מדיניות "היציאה מן הגדר".
- ארגון ההגנה נעשה מסודר ומאורגן, כדי להילחם בפורעים הערבים, והוכר על ידי הבריטים.
- בעקבות ויכוח על דרך הפעולה הנכונה (הבלגה לעומת תגובה), האצ״ל פרש סופית מההגנה וגיבש את דרכו הייחודית.

(השיבה לציון, עמ׳ 213–216)

שימו לב:

- השאלה ביקשה מהתלמידים לבצע חשיבה איזה גורם מתאים לתסכול ואיזה לתקווה ולהסביר זאת. היו תלמידים שפשוט הביאו שורה של גורמים בלי לשייך ולהסביר.
- השאלה ביקשה להסביר כיצד מאורעות תרצו תרצט השפיעו על תפיסת הגנה של היישוב היו תלמידים שהביאו דוגמאות מתחום כלכלי והתיישבותי. חשוב ללמד תלמידים לשים לב לתחומים ולהבין מה השאלה שואלת. היו תלמידים שנתנו דוגמאות על הקמת ההגנה. חשוב מאוד לעבוד עם תלמידים על ציר זמן מה קרה בכל שלב ואיך כל אירוע מחדד משהו שקרה באירוע קודם. מומלץ בסוף נושא רחב כמו יחסי יהודים ערבים בריטים להראות לתלמידים תפיסת על של נושא כדי שתהיה להם תמונה שלמה.
- השאלה ביקשה להביא מקור מהספר ולציין מי אמר אותו. היו תלמידים שהביאו נימוקים בעד נגד הבלגה בלי לחבר לציטוט מהספר. שימו לב שצריך לתרגל עם תלמידים למצוא בספר ציטוטים.

פרק שני – קטע שלא נלמד

3. **ציינו** שתי נקודות דמיון בין הפועלים הדתיים ובין אנשי מושבות העלייה הראשונה: 15%+15%

- שתי הקבוצות היו בעלי צביון דתי / שמרו על אורח חיים מסורתי.
- שתי הקבוצות דגלו בעבודת אדמה / התיישבות חקלאית / הקימו יישובים חקלאיים.
- שתי הקבוצות יצרו משהו חדש לעומת מה שהיה קיים.

ציינו הבדל אחד בין הפועלים הדתיים ובין אנשי מושבות העלייה הראשונה: 15%

- הפועלים הדתיים דגלו בסוציאליזם / שינוי הפירמידה / "מרד קדוש" לעומת האיכרים שהיו בורגנים.

הציגו את הביקורת של ברנשטיין ושל הרב ישעיהו שפירא כלפי הבורגנות הדתית: 25%

אנשי הבורגנות הדתית מרוקנים את הדת מתוכן / מעוותים את התורה / הכניסו זיוף ביהדות / הכניסו לדת את כל מה שהיה רקוב בחיי הגלות / נלחמים בשם התורה נגד מי שרוצים לקיים את התורה בשלמותה/ מתעלמים מרוח היהדות בשלמותה / הופכים ל"נבל ברשות התורה".

(השיבה לציון, עמ' 174)

הסבירו כיצד הרב שפירא מנמק ביקורת זו: 30%

- כיוון שהם מקיימים את התורה רק מצד הדין/ההלכה / אבל נמנעים מלברר את המטרה שצפונה במצוות.
- כיוון שבגולה היינו עסוקים בשמירה על ייחודנו, ולפיכך לא יכולנו להתעמק במטרה שצפונה במצוות.

שימו לב:

- תלמידים התקשו להבין את הביקורת של הרב ולהסביר את הביקורת הם חזרו פעמיים על הביקורת.

4. ציינו מהי עמדתו הדתית של הרב ישעיהו שפירא בנוגע לרעיון הסוציאליזם מנקודת מבט דתית: 10%

הסוציאליזם / החיים השיתופיים / השוויון נובעים מהדת / הם משאיפת היהדות / חלק המובנה בהיהדות.

הסבירו כיצד הרב שפירא מבסס את עמדתו על אחת המצוות התלויות בארץ: 25%

- הטעם שניתן בתורה למצוות היובל ("כי לי כל הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי") מצביע על כך שאין לאדם קניין פרטי / הכל הוא קניינו של הבורא/ איננו אדוני הארץ / יש לנו רק הזכות לעבוד את האדמה ולאכול את פירותיה בשווה.
- בשנת השמיטה אין לנו שום זכות מיוחדת בתבואת שדותינו / התבואה שגדלה ללא יגיעת האדם שייכת לכל בריותיו של הקב״ה / רק הקב״ה הוא הבעלים של השדה / "כי לי כל הארץ".

הסבירו את הקביעה כי ניתן ללמוד על רעיון הסוציאליזם מתוך הערך הדתי של מתן צדקה על פי דברי הרב שפירא בקטע: 25%

גם כשאדם נותן מכספו (לצדקה) הוא אינו נותן משלו / "כי ממך הכול ומידך נתנו לך".

<u>או</u>:

הסבירו את הקביעה כי ניתן ללמוד על רעיון הסוציאליזם מתוך הערך הדתי של מתן צדקה על פי דבריו של איש הקיבוץ הדתי בסרטון "בלדה לקיבוץ": 25%

הדרגה הגבוהה ביותר של צדקה על פי הרמב״ם היא "עושה עימו שותפות" (אני ואתה שווים).

(על פי ערכת פר״ח)

הציגו <u>שתי</u> פעולות של הרב ישעיהו שפירא שבהן באה לידי ביטוי השקפת עולמו: 15%+25%

- עלה לארץ־ישראל לבדו.
- הוביל את הקמת הפועל המזרחי / עמד בראש הפועל המזרחי שנים מספר.
- ארגן קבוצת פועלים לעבודה בסלילת כבישים.
- ארגן קבוצת פועלים לעבודה בניקוי בבכרות שלמה.
- עסק בחקלאות בכפר פינס.
- שימר את ההווי החסידי אצל הפועלים הדתיים בארץ־ישראל / היה עורך שולחן כמנהג האדמו״רים ומלהיב את שומעיו בניגונים חסידיים.

(על פי ערכת פר״ח)

שימו לב:

- ערכת פרח היא חלק מתוכנית הלימודים. חשוב ללמד את ערכת פרח.
- חשוב ללמד את התלמידים לבחור נכון שאלות. תלמיד שלא למד את ערכות פרח המלאות אלא רק סיכומים חשוב שלא יבחר שאלות שעוסקות בערכות.

פרק שלישי

5. ההעפלה לאחר מלחמת העולם השנייה:

א. הציגו את הקשר בין מפעל ההעפלה לבין עזיבת הבריטים את הארץ על פי אחד מן המקורות.

20%

(מקור א): הביקורת הציבורית בבריטניה על סעיפי ההוצאות שנגעו לניסיונות לעצור את מפעל ההעפלה / שנגעו להפעלת מטוסי סיור לאיתור ספינות / שנגעו לשימוש בספינות גירוש / שנגעו קיום מחנות מעצר, תרמו לעזיבת הבריטים את הארץ.

הסבירו דרך אחרת שבה תרם מפעל ההעפלה להקמת המדינה היהודית:

20%

מפעל ההעפלה הביא לפגיעה תדמיתית קשה בבריטים, על רקע סיקור מאבקם הנואש של ניצולי השואה להגיע לארץ־ישראל / מאבק ההעפלה העלה את בעיית הפליטים היהודים לסדר היום עולמי.

(השיבה לציון, עמ 263–264)

ב. הסבירו את המסר של יוצר הקריקטורה.

10%+10%+20%

בתשובתכם **ציינו** שני רכיבים מן הקריקטורה שעליהם התבססתם:

- היותו של המעפיל ניצול שואה מקנה לו את הזכות המוסרית להיכנס לארץ / הופכת אותו לחלק מן החברה הישראלית.

רכיבים: המספר על היד / הכיתוב "זוהי תעודת הזהות שלי" / צמח הקקטוס

- עליונותם המוסרית של המעפילים על הבריטים.

רכיבים: המספר על היד / המעפילים שעומדים בתור במפקד כמו במחנות / גדרות התיל / צמח הקקטוס / המילים זוהי תעודת הזהות שלי

10%+10%

על פי דעתכם הציגו מה הייתה מטרתו של יוצר הקריקטורה. נמקו את דעתכם:

אפשר לקבל כל תשובה הגיונית. למשל:

- הבעת דעתו בנוגע להעפלה, כיוון שהמטרה של קריקטורות היא הבעת עמדה בנוגע לסוגיות בוערות שמעסיקות את החברה, והנושא זה העסיק את היישוב היהודי בתקופה זו.
- רתימת היישוב היהודי להמשך המאבק נגד בריטניה, כיוון שהמסר מהווה פגיעה בתדמית המוסרית של בריטניה.
- חיזוק המורל הפנימי ביישוב גם בשעות הקשות, בגלל הדגש בקריקטורה על צדקת הדרך.
- חיזוק המורל הפנימי ביישוב על רקע המחיר הכבד שהיה בתפיסת ספינות המעפילים / כליאת המעפילים במחנות (עתלית וקפריסין).
- ניסיון לחזק את הקשר בין הוותיקים לבין המעפילים, כיוון שהקריקטורה מדגישה את מאבקם של המעפילים / המחיר שמשלמים המעפילים / תחושת השייכות של המעפילים לחברה הישראלית.

שימו לב:

- השאלה מבקשת קשר בין העפלה להקמת המדינה . היו הרבה תלמידים שהביאו מקורות שונים שדיברו על ההשפעה של ההעפלה בלי קשר להקמת המדינה. חשוב לתרגל עם תלמידים בחירת מקור נכון לשאלה ספצפית.
- השאלה מבקשת מסר של יוצר הקריקטורה ומטרה שלו תלמידים חזרו על אותה תשובה ב2 חלקי השאלה. חשוב להסביר לתלמידים שאי אפשר לחזור בחלקים שונים של השאלה על אותה תשובה.

6. <u>יחסי ישראל–ברית המועצות</u>

א. הסבירו את הקביעה ולפיה מדיניותה של ברית המועצות במזרח התיכון הושפעה מהצורך למצוא בנות ברית אסטרטגיות במסגרת המלחמה הקרה, <u>על פי מה שלמדתם</u> על הדיונים שנערכו באו״ם בנוגע לשאלת ארץ־ישראל: 25%

ברה״מ הביעה תמיכה בהקמת המדינה היהודית על מנת להשיג דריסת רגל במזרח התיכון / על מנת לסייע לסילוקה של בריטניה מהאזור, וכך להחליש את בעלת בריתה החשובה של ארה״ב.

(השיבה לציון, עמ 272)

<u>או</u>:

הסבירו את הקביעה לפיה מדיניותה של ברית המועצות במזרח התיכון הושפעה מהצורך למצוא בנות ברית אסטרטגיות במסגרת המלחמה הקרה, <u>על פי מה שלמדתם</u> על התקופה שקדמה למלחמת ששת הימים: 25%

ברית המועצות הגבירה את המתיחות בין ישראל לבין שכנותיה על מנת לחזק את השפעתה על מדינות ערב / על מנת לעודד את מדינות ערב לרכוש יותר נשק סובייטי / ההתרעות הסובייטיות על ריכוז כוחות צה״ל בגבול סוריה נתפסו על ידי מצרים וסוריה כמתן גיבוי למהלכים צבאיים שלהם נגד מדינת ישראל.

(השיבה לציון, עמ 428)

הסבירו כיצד באה לידי ביטוי בקריקטורה המדיניות של ברית המועצות בנוגע לעזיבת יהודים את ברית המועצות: 25%

איסור על עזיבת יהודים את ברית המועצות: בא לידי ביטוי בקריקטורה ביד הגדולה עם הסמל הסובייטי שאוחזת בדמות שלידה כתוב ״יהודי ברית המועצות״. 25%

הסבירו את הסיבה למדיניות זו:

ראשי השלטון הקומוניסטי ראו בתפיסת העולם הקומוניסטית תפיסת עולם אידיאלית ולכן שאיפת אזרחים להגר מחוץ למדינה נתפסה כבגידה/ככפיות טובה.

ב. <u>על פי תוכנית פר״ח</u>, **הציגו** פעולה אחת שננקטה על ידי מנהיגים או אנשים לא-יהודים כדי לסייע ליהודי ברית המועצות: 20%

– (בסרטון ״מבצע חתונה״) רואים שהאפיפיור/ראשי ממשלה באירופה/ניקסון (נשיא ארה״ב) מתערבים כדי לסייע לעצורי לנינגרד.

– (בסרטון ״מבצע חתונה״) רואים הפגנות ברחבי העולם נגד השלטון הסובייטי בגלל יחסו ליהודים.

(על פי ערכת פר״ח)

ציינו ערך <u>אחד</u> שאפשר ללמוד לדעתכם מן הסיוע של מנהיגים או של אנשים יחידים לא־יהודים לטובת יהודי ברית המועצות: 5%

כל תשובה הגיונית תתקבל.

שימו לב:

- השאלה ביקשה פעולה של לא יהודיים תלמידים רבים תיארו את מבצע חתונה או תיארו פעולות של אסירי ציון . חשוב לתרגל עם תלמידים פיצוח שאלה.